

Στὸν ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Τὸ τάξιμο δὲν χαλάει σπίτι

Ἀπὸ τὰ κυρίαρχα συνθήματα τῆς προεκλογικῆς περιόδου, ἂν ὄχι ἡ κοινὴ συνισταμένη ὄλων τῶν Κομμάτων, φάνηκε νὰ εἶναι ἡ ΕΛΠΙΔΑ. («Μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε ξανά», «Ζήστε τὴν ἐλπίδα τώρα» καὶ ἄλλα). Πρὸς τὸν ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας προσανατόλισαν ὅλοι τὰ βλέμματα ὄλων, καὶ τὰ δικά τους. Ἐννοια καὶ ὄρος ἀρκετὰ ἀσαφῆς ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ περιλαμβάνει τὰ πάντα, ἠλεκτριζει τὰ πλήθη ἔστω κι ἂν αὐτοὶ ποὺ τὴν ὑπόσχονται τοὺς ἔχουν διαφεύσει ἐπανειλημμένως. Σανίδα σωτηρίας καὶ γιὰ τοὺς μὲν καὶ γιὰ τοὺς δέ. Καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν πετάνε στοὺς ἄλλους σὰν σωσίβιο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ ἀνεβουὺν πάνω σ' αὐτὴν καὶ νὰ μὴ καταποντισθοῦν.

Ποιὸς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ μιζέρια τοῦ παρόντος; Ποιὸς δὲν ποθεῖ ἀπὸ τὴ στενότητα νὰ βρεθεῖ στὴν ἀπλοχωρία; Ἀπὸ τὴν ἀδικη σὲ μιὰ δίκαιη κοινωνία; Ἀπὸ τὴν ἀνασφάλεια στὴ σιγουριά; Ποιὸς δὲν λαχταράει νὰ δεῖ νὰ τακτοποιοῦνται ὅλες του οἱ δυσκολίες, ὅλες του οἱ ὑποθέσεις, ὅλα του τὰ προβλήματα; Κι ὄχι μόνο τὰ ἀτομικά του, ἀλλὰ κι αὐτὰ τῶν διπλανῶν του, τῆς κοινωνίας, τῆς πατρίδας του.

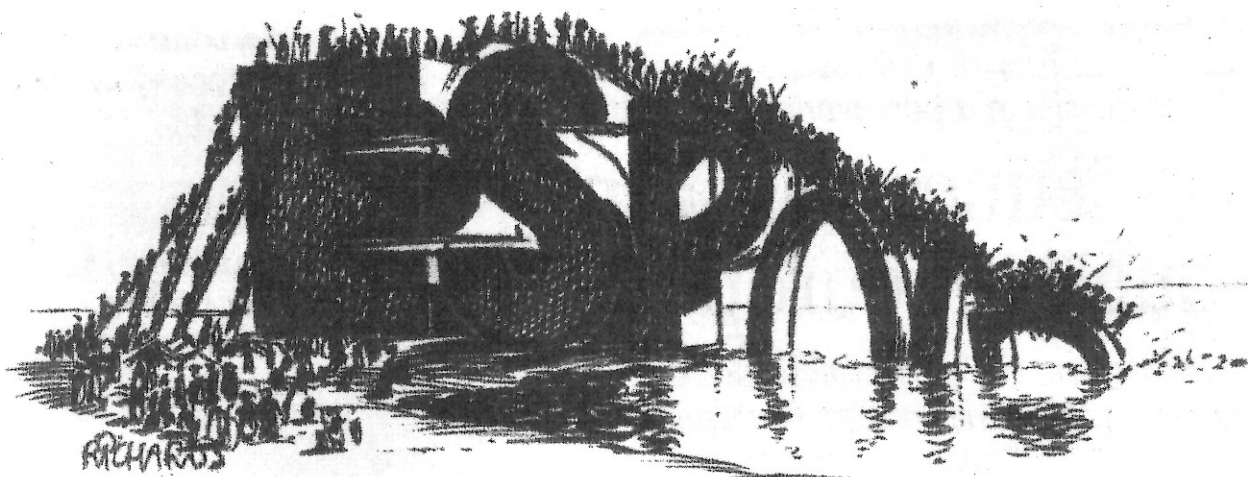
Αὔριο, λοιπόν, ὅλα θὰ εἶναι καλλίτερα. Θὰ ἔχει ξεπεραστεῖ ἡ οἰκονομικὴ ὑφεση, θὰ ὑπάρχει δουλειὰ γιὰ ὅλους, ὁ καθένας θὰ ἔχει τὸ σπίτι του, ἡ μόρφωση θὰ παρέχεται σὲ ὅλους, τὰ προϊόντα μας θὰ εἶναι ἀνταγωνιστικά! Ὅλα ὅσα μᾶς βασανίζουν θὰ ἔχουν ξεπεραστεῖ. *Αὔριο, θὰ δοῦμε τὶς ἀμυγδαλιὲς ν' ἀνθίζουν...* Αὔριο, αὔριο, αὔριο, λὲς κι αὐτὴ ἡ λέξη λειτουργεῖ μαγικά ὡς αὔρα ποὺ δροσιζει τὸν καύσωνα τοῦ παρόντος. Ἀντὶ νὰ παρακαλᾶμε νὰ σταθεῖ ὁ ἥλιος γιὰ νὰ διεκπεραιώσουμε τὶς ἐργασίες μας, ἐμεῖς τὸν παροτρύ-

νομε νὰ κινηθεῖ ταχύτερα, ὀρίζοντάς του κι ἐναλλάσσοντας χειμερινὰ καὶ θερινὰ ὠράρια. Βιάσου, γιατί ἔτσι θὰ συνταμει ὁ χρόνος τῆς ἀναμονῆς, τῶν ἀναμονῶν.

Ἡ γλώσσα λανθάνουσα ἐναλλάσσει τὶς προσδοκίες, τὶς ἐλπίδες, τὶς προσμονές με τὶς ἀναμονές. Ἀναμένω στὸ ἀκουστικό μου, παραμένω σὲ λίστα ἀναμονῆς ἢ περιμένω νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ λίστες με τὶς ἀναμονές μου. Δὲν ἔχει σημασία ἂν, θὰ ἢ καὶ πότε θὰ ἐκπληρωθοῦν. Ἡ μετατόπιση ἢ ἡ μετάθεση τῶν ἐλπίδων εἶναι πράγματι μεγάλη τέχνη καὶ πραγματοποιεῖται με πολλὲς τεχνικές. Εἶναι πράγματι πολὺ σπουδαῖο νὰ μπορεῖς ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ πείθεις νὰ ἐπιδιώκει ὁ κόσμος *ἐδῶ καὶ τώρα* ὅλα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ μεταθέτεις *ἐκεῖ καὶ μετὰ* τὰ πάντα. Νὰ χτίζεις γέφυρες ἐλπίδας ποὺ κλιμακώνοντάς τες νὰ τίς ἀνεβαίνεις, ἀνεξάρτητα ἂν ἡ γέφυρα δὲν τελειώσει, δὲν ἀγγίσει τὴν ἄλλη ὄχθη καὶ οἱ προσφυγόντες δὲν βροῦν πουθενὰ καταφυγὴ καὶ ὅπου φύγουν φύγουν καὶ ὁ σώζων ἑαυτὸν σωθεῖτω. Χαρακτηριστικὸ ἐπ' αὐτοῦ τὸ σκίτσο τοῦ Richards με τοὺς πρόσφυγες¹.

Ἐκκλησία καὶ Πολιτικὴ

Ὅσο παρὰξενο κι ἂν μᾶς φαίνεται, ἡ Ἐκκλησία ποὺ συνήθως ἐμφανίζεται ὡς μετατοπίσουσα γιὰ τὸ μέλλον τὶς ἀπολαυτὲς τῶν πιστῶν, εἶναι ἐκείνη ποὺ κατανοεῖ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων τὶς καθημερινές. Ὅσο κι ἂν τονίζεται ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ τῆς τὸ «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος» εἶναι ἐκείνη ποὺ προβάλλει ἐπὶ καθημερινῆς βάσεως τὸ *αἴτημα* τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὶς ἀνάγκες τους. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στὸ ὑπόδειγμα ποὺ μᾶς ἔδωσε ὅταν ρωτήθηκε γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ προσευχόμεστε, μᾶς ὑπέδειξε καὶ τὸν τρόπο καὶ τὸν τύπο. Ἄν τὸ φαντασθοῦμε μάλιστα γραμμένο πάνω

σὲ πανὼ πορείας φαντάζει διαφορετικά: «*Δὸς ἡμῖν σήμερον τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον*». Δώσε μας σήμερα, τώρα, ὄχι αὔριο! Καὶ ὕστερα σοῦ λένε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἀποτρέπει ἀπὸ διεκδικήσεις τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἶναι ὄπιο τοῦ λαοῦ. Ὅταν τολμάει καὶ στήνει τοὺς ἀνθρώπους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μὲ συγκεκριμένα αἰτήματα...

Βέβαια, ὑπάρχουν κάποτε προτεραιότητες. «*Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν*». Ἄλλωστε καὶ στὸ πάτερ ἡμῶν προτάσσεται τὸ «*ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου*» τοῦ «*δὸς ἡμῖν σήμερον τὸν ἄρτον ἡμῶν*». Τὸ «*σήμερον*» ὅμως, ἃς ἐπισημανθεῖ, λέγεται μόνο γιὰ τὸν ἄρτο... Καὶ ὁ ἄρτος παρέχεται γιὰ νὰ κατανοηθεῖ καὶ ὁ ἄλλος Ἄρτος ὥστε νὰ γίνει καὶ αὐτὸς ἀναγκαῖος καὶ αὐτὸς ἐπιθυμητός.

Ὅλ' αὐτὰ γράφονται ὄχι γιὰ ἀντιπαράθεση, ὄχι ὡς ἀντεπίθεση. Ἄλλωστε τὸ εἶδαμε, ὅτι ἡ ἐλπίδα λειτουργεῖ ὡς *σύμπτωση τῶν ἀντιθέτων*. Ὅλοι συνέπεσαν στὰ συνθήματα περὶ ἐλπίδος. Ὑφίσταται ὅμως πάντοτε ὁ κίνδυνος μιᾶς κοινῆς (σὺν) πτώσεως. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν συγχωροῦν τὴ διάφευση τῶν ἐλπίδων τους καὶ τότε δὲν συν-χωροῦν, δὲν συν-οδοιοποροῦν. Ἄλλωστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διαζωγραφήθηκε ἡ ἀμσβήτηση τῶν συνθημάτων μὲ τὸ ἀντι-σύνθημα: «*Ἡ ἐλπίδα τρώγεται*».

Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πὼς νὰ συντηρεῖς ἐλπίδες καὶ νὰ προβάλλεσαι ὡς ὁ μοναδικὸς ποὺ μπορεῖς νὰ τὶς ἐκπληρώσεις. Γιατὶ τότε ὑφίσταται ὁ κίνδυνος καὶ νὰ τὶς πληρώνεις,

ἂν λειτουργήσει ἀνάποδα ἢ διαδικασία καὶ κληθεῖς «*νὰ πληρώσεις τὴν ἐλπίδα*», σὰν ἄλλη νύφη, ἢ τὰ διαφυγόντα κέρδη ἀπὸ τὴ μὴ ἐκπλήρωση τῶν ἐλπίδων. Οἱ πολιτικοὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι παίρνουν τὰ ρίσκα τους ὅταν ποντάρουν στὴν ἐλπίδα καὶ παραμυθιάζουν ὅπαδους καὶ ἄλλους μὴ ἐξαιρετέους. Ἐλάτε ὅμως ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἀρέσκονται σ' αὐτά. Κι ὅταν ἀρχίζουν ν' ἀμφιβάλλουν, οἱ κάθε λογῆς βροχοποιοὶ τοὺς ἀντιτείνουν ὅτι «*ἢ ἀμφιβολία φέρνει τὴν ξηρασία*», γι' αὐτὸ ἂν δὲν ἐπαληθευτοῦν οἱ ἐλπίδες θὰ φταῖνε αὐτοὶ ποὺ δὲν πίστεψαν καὶ ἀμφέβαλλαν.

Ὅπωςδήποτε προσπάθειες ποὺ μποροῦν ν' ἀναληφθοῦν στὸ χῶρο τῆς Πολιτικῆς μπορεῖ καὶ νὰ ὀδηγήσουν σὲ ἐκπλήρωση τῶν ἐλπίδων ποὺ δόθηκαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀναμενόμενο. Ἀρκεῖ νὰ μὴν δόθηκαν μόνο γιὰ νὰ δοθοῦν: ἢ ἐλπίδα γιὰ τὴν ἐλπίδα, ὅπως λέμε ἢ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη.

(Συνεχίζεται)

1. Δημοσιεύθηκε στὴν «*Journal de Genève*», 3-4 Σεπτεμβρίου 1994.

**ΤΡΙΑΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ
(Τοῦ Π. Β. Πάσχου)**

1. ΕΡΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
2. Η ΔΡΟΣΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ
3. Ο ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
μὲ κείμενα - κηρύγματα ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Στὸν ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας*

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐλπίδες καὶ ἐλπίδες

Ἐλπίδες δὲν δίδονται μόνο στὴν Πολιτική. Καὶ ἡ Ἱατρική διαβεβαιώνει ὅτι κάποιος ἔχει ἢ δὲν ἔχει ἐλπίδες γιὰ νὰ ζήσει. Μία τέτοια διαβεβαίωση ἀπαιτεῖ ὑψηλὴ αἴσθηση εὐθύνης. Πολὺς λόγος γίνεται τελευταία γιὰ τὶς ἐλπίδες ἀπὸ τὸ «κοκτεῖλ τῆς ἐλπίδας», ἓνα νέο μείγμα φαρμάκων μὲ τὰ ὁποῖα τὸ AIDS θὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς μία χρόνια νόσος.

Καὶ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ πολλοὶ φορεῖς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καταπολέμηση τῆς βίας, τῶν βασανιστηρίων, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, τοῦ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ κ.λπ. παίρνουν ὀνόματα ποὺ νὰ περιέχουν τὴ λέξη ἐλπίδα γιὰ νὰ τονίσουν ὅτι ἐλπίζουν στὴν ὑπέρβαση ὅλων αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν μασιγῶν. Συνδυάζουν ὁμως τὴν ἐλπίδα μὲ συνεχή δουλειὰ καὶ προσπάθεια καὶ καταβάλλουν πολλοὺς κόπους, ἐλπίζοντας ὅτι οἱ ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους ἀγωνίζονται θὰ ἀπολαύσουν μὴ μέρη τοὺς καρποὺς τῶν κόπων τους.

Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρω καὶ τὸ δίκτυο τῆς ἐλπίδας (EURES), ἓνα πανευρωπαϊκὸ δίκτυο εὔρεσης καὶ προσφοράς ἐργασίας ποὺ δημιουργήθηκε γιὰ ν' ἀντιμετωπιστοῦν θέματα ἀνεργίας καὶ κινητικότητας τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ στὶς χώρες - μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης. Ὁ Χάρτης τῆς ἐλπίδας ἀπεικονίζει 250 σημεῖα στὶς πόλεις τῆς Εὐρώπης ὅπου θὰ ἐγκατασταθοῦν οἱ εὐρωσύμβουλοι ἐργασίας². Ἡ Ἐνωμένη πάντως Εὐρώπη θεωρεῖται ὡς ἡ μεγάλη χίμαιρα γιὰτις «προσδοκίες, ἐλπίδες ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων γιὰ ἓνα καλλίτερο αὐριο παραμένουν ἀνεκπλήρωτες»³. Ἐπισημαίνεται ἀκόμη ὅτι «ἡ μόνη ἐλπίδα ἐπιβίωσης γιὰ τὸν πλανήτη Γῆ εἶναι νὰ ἀρχίσουμε νὰ γεφυρώνουμε τὸ χάσμα μεταξὺ πλουσίων καὶ φτωχῶν χωρῶν»⁴.

Ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύει

Οἱ Ἐκκλησίαι κι αὐτὲς ἐλπίζουν καὶ ἐτοιμάζονται καὶ ἐτοιμάζουν τὸν κόσμον σὲ μιὰ ἐτοιμασία ἐλπίδας γιὰ τὸ μεγάλο ὄροσημο τοῦ 2000 μ.Χ. Καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ Βατικανὸ ἔχουν ἤδη τροχιδορομήσει τὴν ὑποδοχὴ τῆς τρίτης χιλιετίας ποὺ τὴν

γράφουν μὲ κεφαλαῖο Χ. Καὶ οἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίες ἐτοιμάζονται κι αὐτὲς μὲ βῆμα ταχὺ γιὰ νὰ ἀσκήσουν τὴν Ποιμαντικὴ τους καὶ στὴν χιλιετία ποὺ ἀνατέλλει, θεμελιωμένη ὁμως θεολογικὰ σὲ μιὰ Θεολογία ποὺ θὰ στοχάζεται καὶ θὰ ἐνεργεῖ ἐν ὄψει αὐτῆς τῆς τρίτης χιλιετίας⁵. Μεταξὺ ἄλλων ἔχει ἤδη προγραμματιστεῖ γιὰ τὸ 1997 στὴν Ἀγγλία ὁμότιλο συνέδριο (*Towards the Millenium*) τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ποιμαντικῆς Φροντίδας καὶ Συμβουλευτικῆς.

Ἔρνεστ Μπάραλα, Ἐλπίδα καὶ ἀπελπισία II, 1931, λιθογραφία.

Ποιά θὰ εἶναι ἡ Ποιμαντικὴ γιὰ τὸν κόσμον τοῦ 2000; Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ κόσμου⁶; Εἴμαστε ἄραγε προετοιμασμένοι γιὰ τὸν 21ο αἰῶνα⁷; Τὸ ἔτος 2000 θὰ εἶναι τὸ τέλος τοῦ αἰῶνα (fin de siecle) ἢ ἀντιθέτως μιὰ νέα ἀρχὴ καὶ ἓνα νέο ξεκίνημα⁸; Καὶ ἐπειδὴ τὰ τελευταία ἐρωτήματα διατυπώθηκαν ἀπὸ ἀμερικανοὺς στοχαστές, θὰ βρεθοῦμε μὲ τὸ τέλος τοῦ 20οῦ καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ 21οῦ αἰῶνα μπροστὰ σὲ μιὰ παγκοσμιοποίηση τοῦ ἀμερικανικοῦ ὄνειρου ποὺ θὰ ἀπλωθεῖ στὸ πλανητικὸ χωριό; Αὐτὸ ὁμως τὸ ὄνειρον καταγγέλθηκε ἐσχάτως ὡς ἐφιάλτης ἀπὸ τὸν ἀμερικανὸ ἠθοποῖδ Ντάστιν Χόφμαν στὴ Μόστρα τῆς Βενετίας⁹.

Ὁ πρόσφατος ἐνθρονισθεὶς σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς κ. Σπυριδων ἀναφέρθηκε στὸ λόγο του·στὰ ἀδιέξοδα στὰ ὁποῖα ἔχει ὀδηγήσει τὸ «ἀμερικάνικο ὄνειρο». Σὲ μιὰ ωραία ἀποστοφὴ τοῦ λόγου του ἐτόνισε: «Οἱ πρώτες γεννεὲς τῶν ὀρθοδό-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 329 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

ξων μεταναστών στο Νέο Κόσμο είχαν απόλυτη ανάγκη την *έλπιδα* που προσέφερε η αμερικανική κοινωνία. Σήμερα οι ὀρθόδοξοι αισθάνονται ότι μπορούν να προσφέρουν στην αμερικανική κοινωνία την *έλπιδα* που έχει ανάγκη, και περιέχεται στη δική τους πνευματική παράδοση»¹⁰.

Χριστὲ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. Ἐγχρωμη μινωγραφία ἀπὸ τὸν ὑπ' ἀριθ. 129 κώδικα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, φύλο 47 V.

Αὐτὴν τὴν *έλπιδα* οἱ ὀρθόδοξοι δὲν τὴν προσφέρουν μόνον στοὺς ἀμερικανούς. Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ τὴν συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ τὴν προσφέρουν στοὺς ἑαυτοὺς τους ὥστε νὰ τὴν προσφέρουν στὴ συνέχεια σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἡ *έλπιδα* αὐτὴ δὲν εἶναι μιὰ χαζοχαρούμενη κατάσταση ψυχικῆς εὐφορίας τῆς στιγμῆς. Εἶναι δοκιμασμένη καὶ σφρηλατημένη μὲ ὑπομονὴ μέσα σὲ θλίψεις πολλῶν γενεῶν καὶ αἰώνων, γι' αὐτὸ μιὰ τέτοια *έλπιδα* δὲν ντροπιάζει αὐτοὺς που τὴν ἔχουν (Ρωμαίους ε' 3-4) γιατί στηρίζεται ἀκριβῶς στὴ μοναδικὴ *έλπιδα* μας που ἔχει ὄνομα καὶ εἶναι ὁ Χριστός¹¹. Μόνο ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ εἶμαστε «πλοῆγοι καὶ ὄχι ναυαγοὶ στὸ νέο ὠκεανό» που ἀνοίγομαστε¹².

ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΕΝΟ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἄν ἐγώ, διὰ σοῦ, ἔπλασα ἕναν κόσμο γιὰ σένα, θεέ, ἐσὺ ἔπρεπε ἀσφαλῶς νὰ ἔρθεις σ' αὐτόν.

κι ἐσὺ ἦλθες σ' αὐτόν, σ' ἐμένα βέβαια, γιατί ὁ κόσμος μου ὅλος ἦταν ἡ *έλπιδα* μου.

Ἐγὼ ἐσώριασα τὴν *έλπιδα* μου σὲ γλώσσα, σὲ ὄνομα προφερμένο, σὲ ὄνομα γραμμένο' στὸ πᾶν ἐγὼ ἔδωσα ὄνομα κι ἐσὺ ἔλαβες τὴν θέση ὅλης αὐτῆς τῆς ὀνοματοσύνης.

Ὅλα τὰ ὀνόματα που ἔθεσα ἐγὼ στὸ σύμπαν τὸ ἀναπλασμένο ἀπὸ μένα διὰ σοῦ, μου γίνονται τώρα ἕνα καὶ ἕνας θεός.

Ὁ θεὸς που βρίσκεται πάντα στὸ τέλος, ὁ θεὸς πλασμένος καὶ ὀλοένα ἀναπλασμένος κατὰ χάρι καὶ δίχως προσπάθεια.

Ὁ Θεός. Τὸ κατορθωμένο ὄνομα τῶν ὀνομάτων.

Χουὰν Ραμὸν Χιμένθ

2. Βλ. τὸν φακέλο *Τὸ δίκτυο τῆς ἐλπίδας* στὸ ἔνθετο τοῦ «Βήματος» τῆς Κυριακῆς: Ἡ Εὐρώπη τῶν 12, σ. Ε 3-5.

3. Αὐτὰ ἐπισημαίνονται σὲ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Εὐρωπαϊκῶν Σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης Τόνι Τζάντ (Tony Judt) στὴν «Καθημερινή» τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1996, σ. 38 καὶ τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1996, σ. 38. Πρβλ. ἄρθρο τῆς Ἐλισάβετ Κοτζιά, Εὐρωπαϊκὰ διλήμματα καὶ ἀπαντήσεις, στὸ ὅποιο κάνει ἐπισκόπηση τῆς βιβλιογραφίας ἀναφορικὰ μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα (ἴδια ἐφημερίδα σ. 40, τῆς 29 Σεπτεμβρίου).

4. Σὲ ἄρθρο τοῦ ἱστορικοῦ Paul Kennedy στὸ «Βῆμα» τῆς Κυριακῆς 14 Αὐγούστου 1994, σ. Α 12.

5. Εἶναι ἐνδεικτικὸς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Hans Küng, *Theology for the third millenium. An ecumenical view*, Νέα Ὑόρκη, Peter Heinegg, 1986. Ὁ «Σύνδεσμος» ἐκεῖνη τὴ χρονολογία ὁργάνωσε ἡμερίδα στὴν Ἀθήνα (5 Σεπτεμβρίου 1987) μὲ θέμα: Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι μπροστὰ στὸ 2000. Ὑπενθυμῶ τὴν πρόταση τοῦ τότε Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητοῦ κ. Ἡλία Οικονόμου πρὸς τὴν Γεν. Συνέλευση τῆς Σχολῆς τῆς 26 Μαρτίου 1991 νὰ ὁργανωθεῖ γιὰ τὸ 1992 Διεθνὲς Θεολογικὸ Συνέδριο μὲ θέμα: Ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία ἐνώπιον τῆς 3ης μετὰ Χριστὸν χιλιετίας. Ἡ πρόταση ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ συγκροτήθηκε μάλιστα καὶ ἐπιτροπὴ. Πρόσφατα ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἔδωσε ἀτιμωτὴν ἐπισημ. ἀπόφασιν στὴν Ῥοτόντα Θεσσαλονίκης γιὰ τὴν Ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας (βλ. σχόλιο τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ε. Δ. Θεοδώρου στὴν «Ἐκκλησία» 1-15 Δεκεμβρίου 1995, σ. 794-795). Πρβλ. καὶ ἄρθρο τοῦ πανοσφ. Ἀρχιμ. Μακαρίου Βασιλά, Ἡ «νέα τάξη πραγμάτων» καὶ τὸ χρέος τῆς θρησκείας στὸν 21ο αἰῶνα («Ἐκκλησία» 1-15 Σεπτεμβρίου 1996, σ. 615-617).

6. Βλ. πρόχειρα τὸ εἰδικὸ ἀφιέρωμα τοῦ «Βήματος» τῆς Κυριακῆς 31 Δεκεμβρίου 1995, σὲ συνεργασία εικοσιεξὶ ἐφημερίδων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο: Ὁ κόσμος τοῦ 2000, τὰ τέσσερα κλειδιά γιὰ τὴ νέα χιλιετία: ἔθνος, ἔθνος, νέα ἀριστερά, πολιτισμὸς, ἐργασία, 40 μεγάλες σελίδες.

7. Ὁ ἀναφερθεὶς ἤδη Paul Kennedy (Πὸλ Κένεντι) ἔχει γράψει βιβλίον ἐπιγραφόμενον, *Προετοιμαζόμενοι γιὰ τὸν 21ο αἰῶνα* (Preparing for the twenty - first Century), που παρουσίασε ὁ Βασιλεὺς Κατεταναγίννης σὲ ἄρθρο του στὴν «Καθημερινή» τῆς 8 Μαΐου 1993, σ. 13: Τὸ «σὸν» τοῦ μέλλοντος, Οἱ προκλήσεις τῆς νέας ἐκατονταετίας. Τὸ βιβλίον τοῦ Πὸλ Κένεντι ἔχει κυκλοφορήσει στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὴς ἐκδόσεις «Νέα Σύνορα». Τὸ περιοδικὸ «Newsweek» σὲ διαφημιστικὴ του καμπάνια μίλουσε γιὰ